

Кроссворд оттаяр я
Белхарой Хади,
Сурхо тIара ООШ, 5 «а» класс.

Кроссворда хаттараш:

ПХОРАГИА:

5. Галаш йотт цо.
7. Котамашта ю из.
9. Дахчанпхара гIирс.
10. Цунца хьайлотт кирпишк.
12. Тхов туллаш,
хьалъоттаю из.

УРАГИА:

1. Щен лакхера дакъа.
2. Сердал чуйоагIа цох.
3. Аьшкапхарах оал из.
4. Хьастам чутох цунца.
6. Уйнаш ду цох.
8. Цематах дIагох из.
11. ДогIан хий Ioуха
турба.
12. НиI дIачуоттаю гом.

Кроссворда даш-
харгаш да 15-ча
оагIон тIа.

Дошлорг

Бирнал (ба) – носорог.

Пулинг (я) – сказочный
треногий конь.

Зий (я) – ёжик.

Къажкъайг (я) – сорока.

Лаймунда (я) – снеговик.

ЦIаьпцилг (да) – сверчок.

Чайполг (да) –

гриб-дождевик.

Чинтолг (ва) – лиллипут.

Шарш (я) – осака.

Детский журнал «Селалад»
(Радуга) №12, 2024 г.

Учредитель:
ГАУ РИ «Издательский дом
«Сердало».
Издаётся с сентября 1986 года
на ингушском языке.

Зарегистрирован Управлением
Федеральной службы
по надзору в сфере связи,
информационных технологий
и массовых коммуникаций
по Республике Ингушетия.
Регистрационный номер
ПИ № ТУ06 - 00029
от 19 сентября 2019 г.

Главный редактор
Курский И.М.

Художник: Д. Гудантова
Дизайн: И. Курский

Сдано в набор 14.12.2024 г.
Подписано к печати 21.12.2024 г.
Дата выхода в свет 28.12.2024 г.
Формат 60х84 1/8.
Бумага офсетная.
Печать офсетная.
Уч.-изд. л. 2,2.
Тираж 2000.

Адрес редакции и издателя:
386101, Республика Ингушетия,
г. Назрань, пр. И. Базоркина, 60.
Сайт: selaad.ru.
Email: selaad.ri@mail.ru
Телефон: 8 (8734) 77-11-84.

Отпечатано
в ООО «Бланкиздат»,
357600, Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.

№ 12 2024
ОагIой бутт

Лавжге.
Фото: Т. Агиров

Чайполги чинтолги

Лоам тла ягла галинг,
Цу чу вах чинтолг.
Я цун масса гулинг –
кхо ког бола говр.

Цунца вахар чинтолг
Нускал доаладе –
жлаленускал-чайполг
шийна доаладе.

Мух бар хьекхаш чоагла,
мергилг эгадеш;
форд мо делхар догла,
глаьнаш шершадеш.

лаьржа доаглар тоатолг,
Шера – хетолг мо.
Гетта водар чинтолг,
Айваь безамо.

Нускал долча кхача
Сагота из вар.
Чайполг цунга кел чу
чоагла хьежаш дар,

хлана аьлча цига
тладаьннадар из...
(Мара яр чинтолга
яьнна деаглож).

Сиха кхаьчар кел чу,
нускал бларгадайра:
чайполг хоза кийч а
денна даглаш дар.

Даьккхар из баьречо,
баи мо, додадир...
Цу бусса галий чу
доккха ловзар дир.

Со а хилар цига,
зурма лийкхар аз.
Йиш хаьлар цлаьпцилга,
хаьдар шаткъан оаз.

Клаьдбелар артисташ,
айттар халхархой.
Хьаьший, цхьацца кьесташ,
Йистедаьлар той...

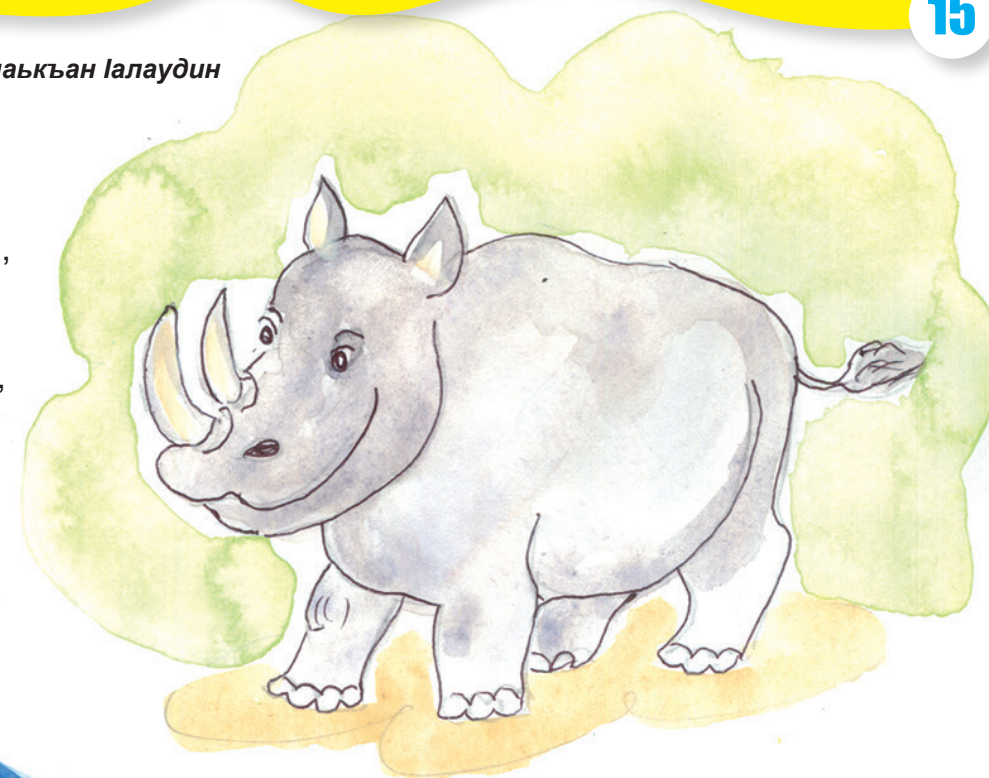
Чайполги чинтолги
шоайла башаш бар.
Да, йоах, цар хланз Бийрге
Диь блаь бийдолг-бер.

Гудантанаькъан Д. сурт

ЦаI, шиь, кхоь –
меражах йоалл цун мула,
Диь, пхиь, ялх –
ух из аргле балха.
Низ ба шорта, дац цунна хала,
Доккха аькха да из...

(лендиг)

Дале а бларгаш доккха сов,
Бийсан мара дуц цо дов.
Хул из увглаш «гов, гов, гов»;
Я из гаьн тла ягла ...

(Бов)

«Та-та, та-та, тра-та-та»
Лувш яглаш хул карта тла.
«Дувцачунга ладувгла хьайга» -
Я из йоахарий сув ...

(Къажжъайг)

Кроссворда дашхаргаш:

ПХОРАГИА: 5. Поговзанча. 7. Бу. 9. Диг. 10. Маркхал. 12. Сарпал.
УРАГИА: 1.Тхов. 2. Кор. 3. Заргаз. 4. Гон. 6. Ардакх. 8. Глум. 11. Кхуркхолг. 12. Санагла.

Эзоп

Кхалсаги котами

Цхъан жербабий котам хиннай, хIара дийнахъа цхъац-ца фуъ деш. ТIаккха жербабас лаърхIад; нагахъа санна из дикагIа кхоабаш хуле, цо фуаш а дийнахъа шишша дергда, аьнна. Ший уйла кхоачашгъый цо, бакъда ерста котам вIалла фуъ ца деш лекъай.

КЮанолгах гуш да, цIаьрмата нах, доккхагIча диканга кхача гIерташ, шоашка долчох а боалаш хилар.

Гаьнаши шарши

Михо овлаш а тIехъа хьалгъяхача гаьнаша зийнад, шаршIа михо цхъаккха зе ца даьлга. Цунга хетта яьннай гаьнаш, низ бола, лакха тхо мишта легас вIаштIехъадаьннад цун; биткъача, аьсалча хьона цхъаккха хIама ца деш.

Шаршо жоп деннад:

- Хов сона, се аьсала болга, цудухъа миха духьалъотта ца гIерташ, Iосатт, Iоберз со. ХIаьта шо, шоашкарча низах бIубенна йолаш, миха духьалъотта гIерташ хул, цудухъа Iоажал тIа а эц.

КЮанолгах гуш да, хъай ди доацача хана, кIезига юхавала везилга.

Таржам даьр
Iарчакханаькъан Сали.

Гудантанаькъан Д. сурташ

Iаи бераши

Сайран хоза лоа Iодийлхад,
Бераш арадаьннад ловза;
КIаьнка дIайха барзкъа дийхад,
Шелалах теб ийиг зовза.

Ловзаш, удаш лела бераш
Чудаха дац тахан раьза.
Къоано, ший говр ловжар кхераш,
Дахъаш воагIа аьла лаьза.

ТIаккха Муса кхаьчар цига,
Из а сайран ловза воагIа.
Нана хъакхайк из чувига,
Шелал эттай ара чIоагIа.

Овшанаькъан Амина,
Сурхо тIара ООШ,
5 «б» класс.

Iарчакханаькъан Салид-Iалима сурт.
гI. Наьсаре, УЦ «Дийлла дуне». 2 «б» класс.

ГIалгIайче

Ма хоза я хьо, са ГIалгIайче!
ХIара шера тоалуш я.
Хьога хъежача дог делалу са,
Хьо сона чIоагIа езаш я!

Боранаькъан Хадижат,
ЖIайрахъара СОШ, 5 «а» класс.

Шодажанаькъан Ахьмада сурт.
гI. Наьсаре, УЦ «Дийлла дуне», 4 «б» класс.

МалагIа да нийсагIа чаччам е чачхам?

Гарчакханаькъан Сали

Цхьайолча хана, вай дошлоргаш дешаш, дукха хаттараш хул. Бакъда уж дашха ул-лув саг воацаш вус со. Цудухьа журнал дешача нахаца дагаваьлча а, кIеззига сина сатем хул. Эрсий дош да «хрящ» яхаш. Из я вай дегIа голаш вIаший ювзаш лела хIа-ма; вешта аьлча, голаш хотт цо. «ГIалгIай орфографически дошлорга тIа» (411 оагI.) цох чаччам я аьннад. Сона дага мел доа-гIача хана, чаччамаш эрсий меттала аьлча топа поатронаш чу йоахка дробеш хиннай. Цудухьа из гIалат да, аьнна, хет сона. Хрящ гIалгIай меттала чачхам яхилга да. Аз яхар бакъду Куркъанаькъан Аламбика оттадаь-ча «ГIалгIай-эрсий дошлорго». Цо аьннад «чаччам – дробь (для стрельбы), дробин-ка». Цу деша тIехьа латт цхьаькха дош «чачхам – хрящ». Цудухьа, ала деза, ор-фографе яххача тайпара из дош вай яз деш хуле, цох гIалат лархIа дезаргда. Аламбика яздаьр нийсагIа да, аьнна, тIаэца деза вай.

Бакъда цхьаькха дош да, дошлоргий берригача автораша дицдаь, юкъе ца хьош дита. Из да, сога хаьттача, къаьнара гIал-

гIай дош – кортабIаьхберг.

Геттара зIамига волаш; даь-дас, даь-на-нас шоашца цхьана шун тIа хоавора со. Цу хана царгаш дика яр са, цудухьа чIоагIа безам хулар царца оаташ, «гIарчI» яха дул-ха юкъера хIама яа. Воккхача сага оалар, из кортабIаьхберг я. Цу хана денз, са да-гахьа дисад из дош, дошлоргашта из юкъе хIана дахадац ала ховргдац сона. Вешта аьлча, чачхам яхача деша синоним я корта-бIаьхберг. Уж шаккха дош метта эшаш да, аьнна, хет сона. Масала, ала йиш я «Дулха юкъера кортабIаьхберг хержар кIаьнка». Е иштта ала йиш я «Боккхача наха атта юа-луц кортабIаьхберг». Чачхам а кортабIаьх-берг а эрсий хрящ яхача деша таржам да, цхьатарра маIан дола дешаш да уж.

ХIана аьннад цох кортабIаьхберг? Ара гIолла, цаховш аьнна дош-м из хургдац мотталу сона. Из мичара хьадоагIаш да а сенца дувзаденна да а тахка дезаргда. Цун маIанга диллача-м, вай керта чо бIаьхбеш хIама я из.

Гуданганаькъан Д. сурт

Салиханов А.

Габенаькъан Маьдига ТIахIир

Бера хана хинна хIама дика дагадоагIаш хул саг. Наьсарен кхален администраце цIенна духьала хьалгьяча гастронома а книжкаш дохкача тиканна а уллув, цунца оагIув болаш, бахар Габенаькъан ТIахIира дезал. Цу заман чухьа геттара чIоагIа ло-архIаш дар цIайш дездар, царга кийчлуш а дукха болх бе безар. ТIахIир санна говзал йола нах кIезига бар цу хана къаьстта гIалгIай кхаленашка.

Габенаькъан ТIахIир ваь хиннав 1928 (цхьайолча моттигашка 1929 яздаь нийслу) шера Йоккхача Ачалкхерча Бохтаранаькъан Маьдигеи Султиганаькъан Лемкайи де-зале. Цо а, цун дезало а, цар кхоачарле йолча массехк цIено а мара язьяц Габенаькъан яха тайпан цIи.

Вай мохк бохабаь, нах арабоахача хана, уж Яндаре баьхаб. Пхийтта шу даьнна, кхувш воагIаш кIаьнк хиннав из. Цар дезала баха аьнна моттиг белгалгьяь хиннай Кустанайски областерча Боровое яхача юрта. Юххьанца цо Юмабаь хиннаб иккий пхьара болх. КогагIирс тоабе а хьабе а ховш хиннав из. Цхьа ха яьлча, царгий пхьара болх Юмабу цо. Бердаш увттадарал совгIа, дошо царгаш а етташ хиннай. ЦIадахкале а, цIадаьхкачул тIехьагIа а даь, ялх бер дар ТIахIиреи цун фусам-наьна Лейлайи: Зина (Зайба), Рашид, Руслан, Тархан, Мустафа, Мадина.

Юбахьийтачара гIалгIай цIабаьхкачул тIехьагIа, ТIахIир Наьсарерча культуран цIен директоралла хьожаву. Кино хьокхарал совгIа, РДК зале хулар лоархIамерча цIайшта хетаяь кхетаченаш, гIорбаьнна къахьегамхой безбар, царех тарра кхьодола вIашагIкхетараш. Укхазе болх беш дар Боканаькъан Ахьмада вIашагIделла халкъа театр. Цун спектаклашта сурташ дийхка ца Iеш, цхьацца ролаш ловзаеш а, гIо дора ТIахIира. Цига болх баьчул тIехьагIа мара гучадалац цун вахарера кергтера гулакх - цох бокьонца вола суртанча (художник) хилар. Цо чакхйоаккх Краснодарера сур-танчий училище. Цун сурташта юкъе да «Алханчурта канал», кхьидараш. Цо къахьег, Наьсарен кхален кергтера художник-оформитель волаш. Бе-беча моттигашка хьал-деттар цо яздаь гIорбаьннача наха аьнна дешаш.

Къаьстта дукха къахьега дезаш хулар маьтсела бетта 1, 9 денош, чиллан бетта 7 ди, Керда шу яхараш санна долча цIайшта накъаводача хана. Транспоранташ, лозунгаш, плакаташ, цитаташ, царех тарра кхьидараш кийчде дезаш хулар. Цкъаза наьха сурташ дехка дезаш а нийслора. Цу хана цхьаккха цIай дIадодацар В. Ленина сурт юкъе доацаш, цудухьа цун сурт, бIаргаш дIа а дувшадийя, дилла могаш хиннав художник.

ДIахо къонача техникий станцена кулгалде оттаву из. Массехк кружок яр ТIахIир керте латтача цIагIа. БIарг хьоасташ дола хIамаш гора цу чу: дахчах хьадаь форда кемаш, самолёташ, тайп-тайпара ракеташ, кхы а массагIа дар уж. Уж шедар къо-нача говзанчий кулгаша хьадаь дар. Цига яр авиамоделироване, радиотехнически, картингаш хахка Юмабу, сурташ доаха кружокаш. Цу тайпара болх цо 25 шера бу. 1970-ча шергара дIаволавале, 1988 шерга кхаччалца. Пенсе вахача а къахьег, 1995 шера мара цIагIа ца соцаш. Балхара цIагIа сецачул тIехьагIа, дезалца 13 шу даьккхар суртанчас.

Габенаькъан ТIахIир кхелхав 2008 шера.

Берестов Валентин

Котофей

Хьоашал дода Котофей,
Говр чувхаю «э-ге-гей!»
Шийца дуг цо цискилгаш,
Юаргйолаш сискилгаш.

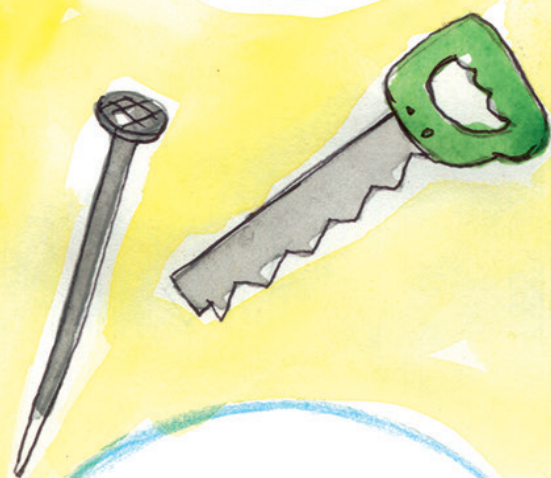

Гудантанаъкъан Д. сурташ

Заходер Борис

Пхьар

Са къахьега безам боагла,
Сона беа хьастам, длоагла,
Новкъа хургдац херхаш довзар,
Кхы а деза – кадай хьовзар.

Шемякина Надежда

Зий

Зийна хилац хачи, майка,
Маьхех хьаяьй цун куфайка.
Маьхий леладу цо фега,
Вожаш дладехк, теке члега.

Бородицкая Марина

Кхераш дола догла

Догла, малх хьалбаьлча,
Арадалац балха.
Кхер из, хлана аьлча
Кларсхалаш да клалха.

Таржам даьр – Таргамхо

Албохчанаъкъан Зейнап

Зарзъенна тхан пазаташ

Пазаташ зарзъеннай
Нане тхах яь,
Клоажох лургаш даьннад
Дукха лелаяь.

Клоажошка кхаччалца
Хьайоастаргья аз,
Керда хьаяь яйча,
Нани яргья глоза.

Боккхача тхан оргах
Бурилг юсаш латт,
Зарзъенна тхан пазаташ
Къайлайоалаш латт.

Хьаьна шура

Лораша аьннад шин вешийга:
Хлара лурра фетталха мела
Хьаьна шура, дузаш пела,
Нагахьа багле длатла-хьатла дехкаш,
Гораглогья ийиста пехкаш,
Долалургда са длалувца....
Из длаала берашка кхувцар,
Шинне дехар шурий пела,
Дизза доагла луйран мела...
цхьа ди даьлар, ши ди, кхо ди, клира,
Хетаелар мерза шура къахьа, дира.

Iapчакханаькъан Сали

«Цадешар – таӀазар...»

- Таханара вай вӀашагӀкхетар хета-
даь хургда дешарах долча кицашта, -
аьннад хьехархочо. Хьанна хов хьаь-
къал, дешар дувцаш дола кицаш?

- Сона хов, - кулг айдаьд Полас.

- Алал.

- «Дешар – сердало, цадешар – бо-
адо».

- Сона а хов, - йистхиннав Яни.

- Алал Ia а.

- «Дешар - сердало, цадешар - таӀа-
зар», - яьхад даьна дукха деза кица
дагадехача кӀаьнка.

Дувцара хьарак

- Предложене тайпаш кхоь да:
хаттара, айдара, дувцара, - аьннад
хьехархочо. – Хаттар долчоа тӀехьа
хаттара хьарак доагӀа, айдар долчоа
тӀехьа – айдара хьарак. Ини, малагӀа
хьарак доагӀа дуцарчоа тӀехьа?

- Дувцарчоа тӀехьа дувцара хьа-
рак доагӀа, - яьхад Ине.

Гудантанаькъан Д. сурташ

Хамхой Дауд

Хургья езаш...

Вилий-воӀа
Ца луш ахча,
ДӀалочкъадаьд
Нане бохча.

Кхоачадалар
Ца а кхераш;
Ахча деле
Хьастал бераш!

Хьай камоаршал
Гучаяккха,
Царна езаргья
Хьо тӀаккха.

Хьадергда цар
Ia мел яхар,
Сийрдадоаккхаш
Нане вахар.

Берий са цох
Мукьадаргда,
Шоай нанена
Баркал аргда.

Езаргья хьо
Царна чоагӀа,
Ахчанца да
Дикай дӀоагӀа.

Бераш лаха
Горгда тика,
Гургда нани
Йолга дика.

ДӀаде воалл со...

Нани, сога
Гар ма ел.
Блар дӀадувш,
Со беша леп.

Юаш хилча
Блара тӀум,
ЧӀоагӀлургья са
ДегӀа гӀум.

ВагӀаргвац со,
Мекъал еш.
ДӀаюгӀаргья
Сомий беш.

Хьалкхебергба
Мерза боал,
Дика дергда
Цунна доал.

ДоттагӀаша,
Хинна тоам,
Хозийтаргба
Мерза хоам.

Сомаш бича
Иштта гул;
Сона, наха
Пайда хул.

Денош говраш
Санна долх,
Ужаш хозде
Бу аз болх.

Гудантанаькъан Д. сурташ

ЗІамига Іаьла

Ма хоза Іан сайре я ара латтар! Нани пешка юхе пазаташ еш ягІа тхах. ЗІамига Іаьла цунна гонахьа кхесташ, кара хуваш, даь-нанас леладеча хІаманца чІоагІа сакъердалуш ва. Пхи шу даьнна Іаьла чІоагІа тІера ва йоккхача сага, из мел йодача, цун тІехьа лел из. Котамашта кІа тоссаш, жена хьажкІаш луш, цІе етт Зорька бийтта нани хьачуеча, цун шурапуттарг хьалоацаш, цІагІа диса ялаташ цІен тІехьашка лелача боабашкашта дІатовса водаш, новкъ-остал лоаттаду цо. Да, нана Іуйран балха дІадода, хІаьта Іаьла сарралца ший бочача даь-нанна, даь-даьна тІехьаваьнна лел.

Жуврах хьовла де лаьрхІар нане тахан, сагІийна лургдолаш, цунца йІайха маькх а еттар. ЧІоагІа гІадвахар Іаьла, хІана аьлча сагІийна лоалахошта хІама яла ухаш дола гІулакх дукха дезар цунна.

- Нани, со а воалл хьоца мажаргаш хьаде, со мара хьона новкъостал де саг мичав укхаза, тІаккха дика де-ций хьона со волаш? - йоах цо даь наьнага. - Ай, даькъала хила са кІаьнк, мишта дац сона хьо волаш дика, хьо-м са дошо дог ма дий, хьо вецаре сога вІалла йиш а мича яр! - йоах виІий-воІ мархІахьерчавеча

Берий цІай

Маьрша да хьо,
ГІоза да хьо,
Берашта дукха
Деза цІай!
БІарчча шера
Хьежаш хул уж
Юхадарга
Керда шу.

Хьеж Лаьлигага,
Цунца цхьана
Варга хьеж уж
ГІордада.
Хьеж корсамга,
СовгІаташка.
Да из берий
Хоза цІай!

ГІордада

Кхьаьчад бераш
Іан фаьлга чу,
Из тамашне хоза ба.
Боамби санна
Долча лай тІа,
Когий лараш
Юташ ба.

Кизга біалга тІа
Сурташ дехкаш,
ГІордада
Къахьегаш ва.
Из тамашне дар
Фуд ца ховш,
Бераш сога
Хетташ да:

«Мала хиннав
Вай корашка
Сахиллалца
Сурт дуллаш?
Селхан оаха
Яь лаймунда
Еций?... хІаьта
Вий из кьу?»

Кьу а вац из
Яц лаймунда.
Из ва шоана
ГІордада.
Кастта шо долча
ВоагІаргва из,
Хозача кхааца
Тешшаме.

Цогало денна жоп

МоцагIа-моцагIа ший новкъа гIолла хъаво-агIаш цхъа саг хиннав, гали тIаьн кIал доал-лаш. Мичара йоагIа ца ховш, хъадухъалъийкк-ха, дийхад укхунгара берзо:

- Даьллахъ, къонах, кIалхаръяккха со, тIакхача боакхаш чарахъаш боагIа сона, - аьнна.

- Ай, хъайола, хъачуяла укх гале чу, - аьнна, из гале чу а елла, гали гитессад укхо. Из даь ер воаллашехъ, баьхкка хъайттаб чарахъаш, борз яйрий хъона, аьнна.

- Йовнзар даьра сона-м, - укхо а аьнна, уж баьнна дIабахаб.

Цхъа ха яьлча, хъаараяккхай укхо борз гале чура. ХIаьта вож, ше хъаарайоаллашехъ, ер ваа дагахъа, тIакхоссаеннай.

- Ай, фу леладу Iа, хъо ювчара ма яькк-хайий аз? - укхо аьлча а, из Iа даьр-м къаьна-ра дика дар, аьнна, юха а тIайийрзай укхунна борз.

- Сабарде, бокъо яц Iа ювцар, вайх бакъ-харц малав кхъаннега хъаттача бакъахъа да вай, - аьнна, дехар даьд къонахчо. Цу деша равза борз а хинна, болабеннаб ераш, эггара хъалха воашта бIаргадайнача са доаллача хIа-манга хоаттаргда вай, аьнна.

Болхаш, болхаш, цхъаннахъа юрта йисте, кхалаж тIа яьнна буц юаш, йоаллача цхъан къ-аеннача, гирз даьннача говра тIакхъаьб ераш.

- Хъа-хъа, хIанз укхунга хоаттаргда вай воай гIулакх, - аьнна, цунга дIабийцаб акхар шоай тIом.

Иштта, иштта, ер чарахъашта кIалъюсаш латташ, сай гале чу елла кIалхаръяккхар аз ер, аьнна, дийцад къонахчо говрага, даьллахъ, бакъдар алалахъ, малагIа ва тхox бехке, ишт-тал хала ше кIалхаръяккхача, со ваа гIерт-кх ер, аьнна.

Уйла а яь, аьннад говро:

- Аз яхар, сона хетар ха ловш да-кх шо.

- Да даьра, - акхар аьлча, жоп деннад говро.

- Борз бакълув, да а да Iа даьр къаьна дика, хъо шийна ваа веза берзо, шо нах къиза, къа-хетаме доацаш, цIаьрмата да. Со къона йолча хана, со могаш йолаш, аз дика болх беча хана,

чIоагIа дика лелайора со сай дас. ХIанз со къ-аеннай, болх бе магац. Со шийна пайдана ма ца хиллингехъ, теа араяккхай цо со. ХIанз шоана ма гарра ежар-яьнна мар ца кхоачаш, моцал гирз даьнна лелаш я со. Сога хъаттача борз бакъ я, виача бакъахъа ва хъо, - аьнна, жоп денна, дIаяхай говр.

- Хозий хъона цо яхар? - аьнна, борз тIакхи-йттай укхунна.

- Сабарде, кхы а шиннега хоаттаргда аьнна-децарий вай, - дийхад къонахчо.

- Цар а кхы фу алар догдоах Iа, хIаьта а аь-ннар аьннача хила деза, хъаволле, - аьнна, йо-лаеннай борз.

Болхаш, болхаш, юртал арахаь, маьлхе мекъденна, кIаьдденна, тIа мел йола мос Iо-ьяьнна уллача къаьденнача жIалена тIакхъаьб ераш.

- Хъайолле, - аьннад укхо берзага, - цу дIа уллача жIалега хоаттаргда вай из гIулакх.

- Хъо могаш доацаш улл мотт тхона, моар-шал хилда хъона. Iа жоп лоре, хъога хатта цхъа хIама дар тха, - аьннад акхар.

- Дувцал къамаьл, кийча да со жоп дала, - аьннад жIале. ТIаккха дIабаьб акхар шоай лот-къам.

Иштта-иштта, ер ювргйолаш, тIехъабаьн-нача чарахъех кIалхаръяккхай аз ер, хIаьта ер борз, уж дIабаха ше маьрша яьлча, со ваа гIерт. Ай, аз ювчара ма яьккхайий хъо аьлча, Iа даьр-м къаьнара дика дар, йоах укхо, дийцад къонахчо.

ТIаккха жIале аьннад:

- Сога хъаттача-м, борз бакълув, вийча а ви-ача а бакъахъа ва хъо, хIана аьлча чIоагIа къи-за да шо нах. Со къона долча хана, сога итне-га миссел низ болча хана, аз ший жа, боахам лорабеча хана, дика кхоабар со сай дас. ХIанз, къаделча, геттара низ лаьгIбелча, кхы эшаш дац хъо, аьнна, мIарга теа, коара эккхадир со цо. Шоана гуча беса дала доаллаш, со укхаза уллаш да. Ваа-м хIетте а везар хъо, - аьннад жIале.

ТIаккха геттара тIагIертай укхунна борз: - Кхы хатта эшаш дац ер гIулакх, дIа мел хъат-

Гудантанъкъан Д. сурт

тачо хъаяхар хазадий хъона, - аьнна.

- Даьллахъ, борз, сабарделахъ, ма воавелахъ со сел керза, кхы а цхъаькханега хатта деза вай ер гIулакх, - аьнна, дийхад укхо.

Хъаволле хIаьта, берзо аьнна, болабеннаб ераш дIахо.

Иштта ераш болхаш, лоам босе гIолла дед-да додаш цогал дайнад акхарна. ДIа додача цогалга хъаттача бакъахъа да вай ер гIулакх, аьнна: - Яьй додар, сабардел, хъога де цхъа къ-амаьл дар тха, - аьнна, кхайкаб ераш.

- Фу къамаьл да шун соца? - аьнна, сецад цо-гал. ТIаккха дIакодабаьб къонахчо ший бала.

- Аз ювчара кIалхаръяккхар ер борз, ча-рахъий боагIаш гале чу а елла, дIалочкъаяь. Уж дIа ма баххангехъ, со вуаргва ше, аьнна, тIайийрза лелаш я ер сона. МалагIа ва тхox бакъ, харц, хъайна хетар алал тхога, цоги? - аьнна, дийхад укхо.

- Ай, сабардел, фуд Iа дувцар, со хъох те-шац, из миссел йола борз мишта йолл гале чу, Iа сога бийцар-м фаьлг ма бий, иштта атта со-м ца Iехо оаш, - аьнна, ше даха доаллаш санна, кеп оттаяьй цогало.

- Даьллахъ, цоги, дIа ма гIолахъ, хъайна хе-тар тхога аланза; хъо дIадоде, вуаргва со укхо,

- аьнна, дийхад къонахчо.

- ДIадовла, со тешац оаш дувцадох, гале чу мишта йолл ер миссел йола борз? - аьнна цо-гал Iохайча, берзо аьннад: - Бакълув ер, тIак-хачча боакхаш чарахъий болаш со йоагIаш, ший тIаьн кIалха даьллача гале чу елла, со ца-рех кIалхаръяккхар укхо.

- Ай, мишта дар из, мишта, хъахъокхал сога? - аьннад цогало.

- Хъовкхал из хъайгара гали, - аьнна, дIачу-ьяьннай борз гале чу.

- ДIадехкал хIанз барчилг, - аьннад цогало къонахчунга. ДIадийхкад къонахчо барч. ТIак-кха а ший фу де деза ца ховш, цогала бIарахъе-жаш лаьттав ер. - Ай, фу деш латт хъо нийс-венна Iоэтта?

- Фу ду аз, Iа оалачунга хъежаш латт-кх, - къонахчо аьлча, жоп деннад, йоах, цогало:

- Фу ду Iа, Iайха хъажкIаш фуалйоахача хана?

Цигга ведда вахача цо, дика ши гIаж ена, IотIайолаяьй берза гIажамаш, аз хъона даьр къаьна дика дар е къона дика дар, яхаш. ГIа-жамаш йийтта, йийтта, йийна борз Iойилла, ваьнна ший гIулакха дIавахав къонах.